

*In onderstaand fragment is de schrijver onderweg naar een International Writers Conference in Edinburgh. De nachtboot van Hoek van Holland naar Harwich.*

BRIEF UIT EDINBURGH (fragment)

G.K. van het Reve, Op weg naar het einde p. 7-9

*Wat zegt u daarvan? Een mens hoort er van op:*

*Opgehouden met roken, ben ik, acht en dertig jaar oud,*

*Begonnen gedichten te schrijven.*

*Zuipen en de rest net als vroeger.*

*Hoek van Holland, donderdag 16 augustus 1962.* Enige uren geleden heb ik mij uit Amsterdam op reis begeven met bestemming de Schotse hoofdstad Edinburgh, waar, van 20 tot en met 24 augustus, ter gelegenheid van het Edinburgh Festival, een *International Writers Conference* zal worden gehouden, tot deelneming waaraan ik ben uitgenodigd. Aldus bevind ik mij in de eerste klas lounge van de nachtboot naar Harwich, de *Duke of York*, die kort voor middernacht, over ongeveer een uur, zal vertrekken. (Lounges op schepen zijn, hoe kostbaar ook het gebezigde materiaal moge zijn — wat hier niet het geval is — altijd even lelijk. Wie gelooft dat het einde der tijden op handen is, moet zijn geloof wel in dit soort interieur bevestigd zien, welks stijl niet meer wezenlijk vergelijkbaar schijnt met enige vroegere stijl uit de geschiedenis.) Eerste klas overtocht was niet mijn wens, maar mijn te late reservering liet mij geen andere mogelijkheid over. Zoals u bekend zal zijn, is eerste klas reizen duurder, maar meestal ook aangenamer, omdat de toegemeten ruimte per persoon royaler, en het comfort, beter is. Om de mensen echter hoeft u het beslist niet te doen: zo men in de tweede klasse wellicht nog enkele fatsoenlijke, godvrezende mensen zou kunnen aantreffen, in de eerste klasse is het werkelijk allemaal schorum. Het afgelopen half uur heb ik van walging mijn ogen bijna geen moment kunnen afhouden van twee, aan hetzelfde tafeltje gezeten, inkopers of assistent-hoerenlopers, de één met een bek als een apenreet, de ander met een gezicht dat zowel vreeswekkend is door zijn anonimiteit als deerniswekkend door de pogingen van de eigenaar, er gevoelens en gedachten op tot uitdrukking te brengen die hij niet bezit. Met brede gebaren, peinzend gewrijf over het gezicht en noodlottorsende blikken door de lounge worden luide verklaringen voorbereid als ‚I do think you're right there' of ‚Ah, well, there you are'. Hoewel ze vijf stappen van de bar zitten, moeten ze, als mannen van de wereld, aan hun tafeltje bediend worden, waarbij beiden tegenover de kellner een welwillende, zij het lijdende houding aannemen.

Intussen is, terwijl we nog niet eens vertrokken zijn, de plee om de hoek al volgekotst en grondig verstopt. Het is, als altijd op een schip, veel te warm, en de lucht van minerale olie en opgewarmde gebakken vis, gemengde wierook der maritieme zwaarmoedigheid, maakt mijn stemming niet joliger. Het montere tweetal gaat, misschien wegens mijn voortdurende geloer, verder weg zitten en plaatst zich vlak voor een zeer knap gelijkend, elektriek gevoed, imitatie kolenvuur. (Door welks aanblik ik mij opeens herinner dat ik jaren

geleden, in een hotel in Bremen, snacht op de overloop, op een guéridon, in een vaas, een bos rozen met lampjes erin heb gezien — niet van het gewone, vulgaire soort zoals men ze op de Nieuwendijk kan kopen, maar elke roos verschillend wat betreft de dichtheid van de kelk, elke roos om zo te zeggen een individu.)

Inmiddels wordt mijn bewering over de eerste klasse reizigers aangevochten: een jongen van omtrent zeventien jaar, in verschoten blauwe lifterskleding, komt de lounge binnen, blijft enige tijd zitten, eet een appel, en spreekt zijn reisgezel die even lelijk is als hij hartverscheurend mooi, in een stoterige, hese woordenstroom toe, die mij dwingt om sneller en dieper adem te halen. Hij wijzigt gelukkig niets aan zijn kleding, noch doet hij iets aan zijn haar, dat regen en wind op volmaakte wijze boven zijn grijze ogen hebben gearrangeerd. Mijn droomprins gaat achterover liggen op een van de zwart lederen zitbanken, en dit is het ogenblik waarop de kellner moet ingrijpen: heeft meneer een hut? Neen. Reist hij eerste klas? Neen. Dan mag hij hier alleen blijven als hij zestien shilling suppletie betaalt, en voor nog enige shillings meer kan hij een bed huren. Het tweede bed in mijn hut is onbezet. Een dagdroom suist door mij heen, een avonddroom, een zeedroom. Maar hoe moet ik hem door al die gangen krijgen, waar bij iedere kruising weer een andere zieke pinguïn op wacht zit achter een met kaartjes, volgnummers en sleutels belegd tafeltje? De jongen grijnst brutaal, verdwijnt met zijn reisgezel, en ik ga nu maar naar bed. Niet mijn, maar uw wil geschiede. Zo vaak ik een hut op een schip met een ander gedeeld heb, is het trouwens altijd een jongeman geweest van weliswaar nog een eind onder de dertig, maar met reeds een dik en uitdrukkingsloos gezicht, een lijkwitte huid onder twee lagen ondergoed, een zeer slecht figuur, een nare zeeplucht, en een das met stippeltjes — generlei herkomst, noch enig doel bezittend, en geen enkele opmerking of mededeling van mij begrijpend, zodat ik tenslotte meer en meer neig naar de overtuiging dat het doden zijn geweest, door wraakzuchtige landgoden veroordeeld om in eeuwigheid des nachts over de zeeën te varen. Men kan beter een hut alleen hebben, dan deze met zulke onheildraggers te delen.

Het schip begint te trillen. Ik grendel de deur, kruip onder de dekens en probeer een opstandige gedachte te verdrijven, zonder echter te kunnen beletten dat ik hem hardop uitspreek. Het schip vaart nu. „Als u de mensheid hebt verlost, waarom dan mij niet — dat was toch in één moeite door gedaan?”

*Gerard is op 1 december 1962 op een feest bij mevrouw Oofi op haar landgoed in de Gooische gemeente L. (In feite bij de schrijfster Fritzi ten Harmsen van Beek in het landhuis Jagtlust in Blaricum). Hij is uit Amsterdam gekomen op zijn HMW brommer. Zondagochtend vroeg gaat de wekker omdat hij om 11 uur een mis wil bijwonen in Amsterdam; en het is nog een hele rit en thuis nog wassen en aankleden en voor de poesjes zorgen. Het vriest dat het kraakt.*

## BRIEF UIT AMSTERDAM (fragment)

G.K. van het Reve, Op weg naar het einde, p.54-

Ik rijd de HMW uit de lege serre beneden naar buiten, en warm daarna mijn handschoenen in de hal op de grote haard, die ik helemaal vergeten was, maar die nog steeds in gloed blijkt te verkeren. Pas als ik een paar minuten buiten ben, en zelfs de wellevendheid heb gehad om mijn voertuig de slotvijver langs, het slotpark uit, en tenslotte een eind de beukenlaan op te duwen alvorens te beginnen te proberen de motor aan te laten slaan, merk ik hoe ongehoord koud het is. Ik heb een vaag vermoeden van de ontberingen die me wachten, maar meer nog niet. De motor slaat na een paar keer trappen aan, ik rijd weg, en na een paar minuten word ik gewaar, wat ik begonnen ben: mijn jek is te kort, evenals mijn truien, zodat mijn buik en mijn Geheime Delen onvoldoende beschermt worden, en mijn voeten, in suède schoenen die aan de krappe kant zijn zodat ik er geen dikke sokken in kan dragen, koelen snel af. Mijn handen zijn, in geleende en iets te nauwe handschoenen, al niet behoorlijk soepel meer. Ik houd in de kom van de gemeente vaart in bij een sigarenwinkel, waar ik in het pieterige ochtendlicht iets als een thermometer zie glimmen. Min dertien graden, zegt het ding. Misschien is het toestel op een kermis gewonnen of, in ruil voor gespaarde zegels, bij oneetbare pudding verworven, en daarom onzuiver van registratie, maar veel kan het niet schelen. Zal ik omkeren? Ik kan natuurlijk terug. Vroeger, in mijn Grijske Periode, voordat het Zwart en het Violet aan bod kwamen, was ik dol op de ochtenden na feesten — een grenzenloze nieuwsgierigheid naar de werkelijke afmetingen en kleuren van de kamer bij daglicht, naar de bestorven geur van honderden sigarettenpeukjes en van as in drinkglazen,- naar het raadsel van de tien, twaalf, slechts voor een kwart opgerookte sigaretten, van de zo summier, als slechts door een muis, aangebeten gebakjes, van de onbegrijpelijke tekeningen op de achterkanten van doosjes of op de marges van krantepaginaas. Bovendien een soort ijle, hypersensitieve opgewektheid, en een door een kater op een of andere wijze gesteunde gevatheid en ongewoon trefzekere, uiterst sombere geestigheid, wellicht begunstigd door de koude van de eerste uren voordat de verwarmingsmiddelen effect hebben,- het troosteloze bakken van eieren, met zeer zuinige rantsoenering van het spek, omdat dit tijdens de nachtelijke raids op trommels en provisieblikken tot krap 115 gram in totaal is gereduceerd. Een sterke, bijna seksuele neiging ook tot het gediensstig helpen afruimen en afwassen, waarna, tussen twaalf uur smiddags en één uur, het hernieuwde hijsen, eerst aarzelend, met alleen sherry of martini's, vervolgens onbeschaamd en met onversneden drank, een aanvang neemt. (Daarbij wordt er telkens opgebeld, maar de verbinding blijkt iedere keer alweer verbroken als men de hoorn opneemt; er vertoont zich een eekhoorn,- een eend met één poot wordt door de andere Watervogels weggejaagd; een jongen van 22, met laarzen aan, is al voorbij voordat men hem goed heeft kunnen zien: en het bestaan is niets anders dan kommer, zonder dat je je daardoor meer verbonden kunt voelen met de personen die in dit, door de namiddagzon geluidloos gemaakte wachtpor-taal van de Dood, met je samenhooken, want, integendeel, vind je ze lelijk, onrein van

hoofdhaar en mond, en meen je zelfs dat ze een kwalijke lucht verspreiden, al ben je hier niet voor de volle honderd procent zeker van, aangezien je niet durft te kijken, welke schade de bij het ochtendgloren — als het saluutschot te Hammerfjest — roekeloos afgevuurde flatulentie op het eigen lichaam heeft aangericht.) Zo is het, alles bij wijze van spreken alweer, en schetsmatig, dat wil zeggen tot nadere, individuele uitwerking aangegeven. Christus Koning. Alleen al de pijn in mijn handen en voeten zou een aanvaardbare reden zijn om terug te keren, maar, zo koud als het is, doortrilt me bij die gedachte reeds een grimmige woede: ik zal de tocht volbrengen, welke ook de gevolgen mogen zijn — ze zullen me leren kennen! Wie die ‚ze‘ dan wel zijn, die overweging laat ik maar niet toe, maar ik wens ‚ze‘ in elk geval, ongezien, allemaal ‚de bloedkanker achter hun hart, dat de dokter lang te zoeken heeft‘. Het meest echter richt zich mijn woede wel tegen Wimie, die op dit ogenblik in een weliswaar zonder twijfel onnoemelijk treurige, maar in ieder geval behoorlijk verwarmde huurkamer, in een overspelig bed ligt te stinken, terwijl ik hier bevries, en straks, bevangen van de kou, verongelukkig zal en pas uren later gevonden worden, waarbij men eerst niet eens weet vast te stellen wie ik ben omdat ik geen enkel papier op me heb, maar tenslotte zal hem het bericht bereiken, waarna hij spijt zal hebben, etc. Hij moet uren lang afgeranseld, tot bewusteloosheid gemarteld worden, enzovoorts. Al deze overwegingen doen mij natuurlijk, terwijl ik de laatste laan voor de rijksweg afraas, het gas wijd open zetten, maar vervagen niet mijn blik: ik zie dan ook terstond, dat er iets ongewoons ligt aan de wegrand, stop, en loop terug om te kijken. Het is een haas of konijn, kennelijk geraakt door een auto, de kop een beetje ingedeukt, de poten in de ijskast van Moeder Natuur al hard geworden, de buik nog een beetje lauw. De afmetingen zijn ongehoord groot: uitgestrekt is het dier langer nog dan mijn arm. Zo blijkt weer, hoe wijs mijn besluit geweest is, en hoe een Ondoorgrondelijke Orde, een Geheime Rechtvaardigheid mag men wel zeggen, aan al het bestaande en gebeurende ten grondslag ligt, hoeveel liederlijke en uitsluitend voor vermaak en laag zingenot levende lieden het mij zouden willen opstrijden: God is Liefde. Ik bind het pluimveeljkje op mijn bagagerek, en zwenk tevreden de rijksweg op, dankbaar overwegende hoeveel Fraaie Voorwerpen ik in mijn leven al gevonden heb, vooral op vuilnisbakken, en nog steeds, op zijn minst wekelijks, vind: paraplu's; vingerplanten; eetkamerporselein; een drietal ingelijste litho's voorstellende respectievelijk Het Net Wordt Uitgeworpen, Volle Manden, en Een Gebed Van Dank; een Engelse sleutel; een doos met 288 plastic dames-hakjes; vogelkooien van velerlei soort en grootte; een werkbreek van oersterke, stellig buitenlandse stof, waarin slechts de gulp-ritssluiting behoeft te worden vervangen; een tijdloze — want uit plastic hulst en bessen vervaardigde — kerstkrans; antieke spiegellijsten; glazen, geslepen inktpotten; olielampen; Keulse potten; een achter bol glas ingelijste, gekruisigde Verlosser,- diverse mandflessen; een gemakkelijk te repareren stoommachine; zes irrigators; een cither; stroken wit marmer; broekriemen; speelgoedpakhuizen,- een onbeschadigde kaleidoskoop; een prachtige weekeindtas met geen ander gebrek dan één losgeraakt hengsel; een koperen carbidlantaren. Maar na de vondst van deze morgen mag ik vandaag niets

meer verwachten, zeker niet op deze grafzerk van Bussum naar Amsterdam. Ik probeer met vol gas, op maximum snelheid te rijden, maar dit is maar gedurende zes a zeven minuten vol te houden, waarna ik telkens moet afstappen, mijn handschoenen op de uitlaat van de stationnair doorlopende motor leggen, mijn handen onder mijn oksels steken, en vloekend, door springen en rondrennen, de pijn uit mijn voeten proberen te drijven. Stel eens dat hier — ik bevind me op een zeer eenzaam stuk, in de buurt van garage De Wegman — een band, de bougie, of de benzineleiding het begeeft? Ik krijg, bij de voorstelling alleen al, een halve ereksie van angst. Je zal ze zien kijken, de mensen bij wie ik dan, na een half uur zeulen, zou aanbellen, om half acht op de zondagmorgen, die eerst zullen denken dat je ze komt vermoorden, en je dan mokkend binnenlaten, waar je eigenlijk niks aan hebt, want de kachel moet nog aangemaakt, maar dat merk je pas als je al in de huiskamer staat die naar veen ruikt en waar een hond, met een ziekte op zijn rug, tegen de schoorsteen ligt; en waar een, wat de onbedekte gedeelten van zijn lichaam betreft, voornamelijk uit mee-etters bestaande man, van wie het je verbaast dat hij in een stenen huis woont, zich, om te kijken of aanmaken mogelijk is, kreunend voor de kachel voorover zal buigen, waarbij zich een heel ziekenfonds aan de atmosfeer mededeelt, terwijl zijn zeven en dertigjarige dochter met snor, die de helft van haar tanden al kwijt is, in een onbegrijpelijk dialect, door geweldig luid geschreeuw, probeert iets mede te delen of te vragen aan een wezen in een belendend vertrek, vast en zeker de half bedlegerige vrouw des huizes, van wie je bidt dat God de binnenkomst moge verhinderen (hoewel de felste angst die is voor benadering door de hond, welk een hartstochtelijk dierenvriend je ook bent, want de Aandoening, ongeneeslijk want nog onbekend en door een Manke Arend naar onze luchtstreken overgebracht, zal de stof van je broekspijpen verteren, de huid van je bovenbenen in korte tijd doen oplossen in een glazig slijm en daarna Zak en Teelballen aantasten, waarin grote gaten gevreten zullen worden — als ik het, op de terugweg pas, merk, zal de Ziekte, die geen onderscheid kent tussen organiese en anorganiese substantie, reeds in de bromfiets zelf zijn doorgedrongen, zodat het half weggesmolten frame opeens onder me zal doorzakken en mijn lichaam, misschien nog een klein half uur herkenbaar als menselijke vorm, neergesmaakt zal worden op het plaveisel.)

Maar de motor blijft feilloos funksioneren, en ik haal Muiden, Diemen; ik open eindelijk, wankelend, de deur van de stalling, en wandel even later, trots het gevonden wild meedragend, naar mijn woning, waarvan ik bij het betreden met voldoening vaststel, dat zij niet naar veen ruikt, maar, integendeel, de gewone, vertrouwde apenlucht bevat.

*Net als op weg naar Edinburgh wordt ook nu weer de nachtboot van Hoek van Holland naar Harwich genomen. Enerzijds is het reizen hem een bezoeking, maar anderzijds mijmert hij over de genoegens van een reis in goed gezelschap. In de tweede alinea wordt de hemel/het paradijs gezien als*

*“dat iedereen zich binnen beloofbare afstand zal bevinden, zodat je, bij wijze van spreken, nergens meer naar toe hoeft”.*

#### BRIEF UIT CAMDEN TOWN

G.K. van het Reve, Op weg naar het einde, p.68-69

Wie de dagreis, per trein, boot en dan weer de trein, van Amsterdam naar Londen, zou kunnen beschrijven zonder dat de lezer ziek wordt van verveling, lijkt me een genie. Ik kan moeilijk geloven, dat er ergens ter wereld een stompziniger traject bestaat, dat bovendien in zo weinig tijd een reiziger zo volledig weet uit te putten. Al ben ik een Boogschutter, mijn ascendant, de schuchtere en gevoelige Kreeft, maakt dat ik allerminst geschikt ben voor reizen, en de nacht vóór mijn vertrek zelden een oog dichtdoe. Als er niet iemand in mijn omgeving kalmerend optreedt, word ik bij het bagage inpakken en reispapieren gereed leggen al half gek. Al is er niets te bedenken, dat een behouden aankomst in de weg zou staan, mij lijkt de waarschijnlijkheid ervan elke keer zo gering en zo kwetsbaar, dat ik er niet eens aan durf te denken, om niet daardoor de gevaren van het verliezen of beroofd worden van geld, bagage of paspoort, van het gewond raken, gearresteerd worden, of van het in een vlaag van ruimteangst, door niemand opgemerkt, over boord springen, verhevigd op te roepen. Ik kom dan ook onveranderlijk met holle ogen, tot het uiterste gespannen gelaatspieten, en een samengesnoerde maag, op de plaats van bestemming aan: vandaar dat afhalers altijd vinden dat ik er ‚geweldig goed uitzie‘.

Daarbij heb ik het in het geheel niet begrepen op Lucht-, noch op Waterschepen, welke laatste een dwingende, geil-makende magie op me uitoefenen, maar me tegelijkertijd angst aanjagen zodat ik, als resultaat, aan boord voortdurend beheerst word door een weliswaar gematigde, maar energieverblindende vervolgingswaan. Ik hoop dat het u hierna voldoende duidelijk is, dat ik reis om ergens te komen, en geenszins om het genot van de verplaatsing. Als God eenmaal ‚alles in allen‘ zal zijn, moet dat volgens mij inhouden dat iedereen zich binnen beloofbare afstand zal bevinden, zodat je, bij wijze van spreken, nergens meer naar toe hoeft — dat zal nog het verbazingwekkendste zijn van wat we, bij de opheffing van onze gescheidenheid van Hem, te zien zullen krijgen: het Koninkrijk Gods zal verrassend dorps zijn opgezet, en niet veel groter zijn dan Schoorl; windstil weer,- babbeltje maken; man rookt pijp aan achterdeur, kijkt naar lucht, enzovoorts. Vrede, geen ruzie: er is al zoveel narigheid in de wereld. Ik bedoel maar.

We gaan verder. De vraag, die zich nu opdringt, luidt: waarom ik me dan met mijn zieke lichaam op reis heb begeven? Welnu, ik ga, volgens een traditie, één, soms twee maal per jaar naar Engeland, om bij mijn Londense vriend P. te logeren — met wie ik in 1953 kennis maakte en wiens eerste vraag, als ik hem later, gedurende mijn moeilijke jaren in Londen, kwam opzoeken, altijd luidde: ‚Have you eaten?‘ een vraag die gewoonlijk bij weinig andere mensen opkomt —, zoals hij, ook tenminste éénmaal 's jaars, bij ons in Amsterdam

pleegt te komen logeren. (Er was al een stoutmoedig plan gemaakt, volgens hetwelk wij beiden, P. en ik dus, na afloop van mijn verblijf, samen met de dagboot van Engeland naar Nederland terug zouden reizen, samen in Amsterdam een Kerstboom zouden kopen en optuigen, etc., welk plan helaas niet zal doorgaan, die reis samen bedoel ik dan, waarvan ik me veel voorstelde, dat wil zeggen van het samen de hele bootreis Canasta spelen aan een tafeltje en enorm oudehoeren, en maar jenever bedachtzaam de slokdarm binnen gieten, weer of geen weer; je moet met zijn tweeën zijn, dat je aan elkaars gezelschap tenminste nog een beetje troost hebt, dat is wat ik altijd zeg; P. is trouwens dol op jenever, die hij, geloof ik, onmiddellijk volgend op cognac, het fijnste drinken op aarde vindt en waarvan hij, in Amsterdam, altijd een drinkglas vol als nachtmuts mee naar bed neemt. Maar de overweging die de doorslag heeft gegeven voor mijn vertrek, is een brief van Wimie (die schat], waarin deze te kennen heeft gegeven naar mij en naar huis terug te verlangen, en een Topgesprek te wensen. Meer zeg ik maar niet, slot op mijn mond, tenslotte zijn het allemaal Intieme Dingen, die niemand anders aangaan. De laatste paar dagen vóór mijn vertrek zijn in vreselijke onrust verlopen, in stemmingen fluctuerend van gedachten aan zelfmoord tot de zonderlingste, bijna mystieke euphorieën. (Ik maak mezelf gek, is wel eens opgemerkt, en daar zit wat in.)

*Na het verblijf in Camden Town reist Gerard naar Gosfield waar de logeerp partij bij P. in zijn buitenhuis wordt voortgezet. Maar eerst maakt hij scherp duidelijk dat wandelen wel Beweging is, maar niet Verplaatsen in de strikte zin des woords. Een inzicht van groot mobilistiek belang. Het hellevaart per Underground en trein die daarop volgt zal een aandachtige lezer niet licht vergeten.*

#### BRIEF UIT GOSFIELD (fragment)

G.K. van het Reve, Op weg naar het einde, p.93-98

„Alles dus als vanouds', zullen de nuchteren onder u misschien opmerken. Inderdaad, wat die wandelingen betreft, valt er niets ongewoons of Dreigends te melden. Maar ik rangschik wandelen dan ook niet onder het hoofd Reizen en Trekken, dat ik in mijn vorige brief, waarin ik mij door ruimtegebrek tot het noodzakelijke moest beperken, heb geprobeerd te behandelen. Eigenlijk is de zaak veel minder ingewikkeld dan zij op het eerste gezicht lijkt: Wandelen is wel Beweging, maar niet Verplaatsing in de strikte zin des woords, ook al begeeft men zich — en dit is, ik geef het graag toe, zeker bedrieglijk — ogenschijnlijk van de ene plek naar de andere. Wandelen is — en hier ligt de sleutel tot elk waardeoordeel ‚als zodanig' — Vrijwillige Beweging, terwijl reizen Gedwongen, of liever gezegd Noodzakelijke Verplaatsing is — als ik hiermede één en ander nog niet afdoende heb duidelijk gemaakt, heeft het ook geen zin om nog verdere moeite tot uitleg te doen. Wat ik bedoel is, dat ik tenslotte, anders zou ik deze brief niet eens in Gosfield kunnen zitten schrijven, uit Londen weg, en het platteland op, heb

moeten reizen om hier te kunnen arriveren! (Een knappe jongen, die daar een spijker tussen krijgt.)

Gistermiddag heb ik me dan ook, om volgens afspraak de trein van twee uur van Liverpool Street Station te kunnen nemen, en na aankomst in Braintree door P. met zijn automobiel te worden afgehaald, al vóór één uur naar het station Camden Town van de ondergrondse begeven met mijn middenformaat koffer en mijn weekeindtas. Omdat ik rekening heb gehouden met de kans dat ik, na mijn verblijf in Gos-field, rechtstreeks van Braintree naar Harwich door zal willen reizen, in welk besluit ik dan niet gehinderd zal willen worden door de aanwezigheid in Londen van een deel van mijn bezittingen, heb ik al mijn bagage bij me. Deze is vermeerderd met een fles gin, onaangebroken gekocht en oorspronkelijk bedoeld voor P., maar van lieverlede al half leeggedronken, een nog ongeschonden, hele fles Vat 69 whisky, en een grote, laat-Victoriaanse vleesschaal/voor één shilling op het genoemde rommelmarktje gekocht, die ik eerst aan P. had toegedacht, vervolgens aan mijn kunstbroeder W., maar die ik tenslotte — als je maar lang genoeg nadenkt, valt je vanzelf het juiste besluit in — mijzelf heb gegund, en die ik hoop te zijner tijd onbeschadigd mijn woning in Amsterdam te kunnen binnendragen.

Aan het begin van de reis gaat alles nog goed: het kaartje kopen naar Liverpool Street, het door de controle gaan, het afdalen van de beide, lange roltrappen en het kiezen van het juiste perron, voor een zuidwaartse trein die niet over Bank en Monument, maar over Charing Cross gaat, zodat ik op Tottenham Court Road zal kunnen overstappen op de Central Line. Het is zaterdagmiddag, de frekwensie van de dienst is daarom maar heel gering, en de trein laat lang op zich wachten. Vandaar dat ik, op een bank op het perron zittend, en bij elk gerommel opkijkend om te zien of de lampen al gaan schommelen van de wind die een naderende trein door de tunnel voor zich uit stuwt, de ginfles en het witte plastic bekertje uit de weekeindtas opdiep, en mijzelf snel inschenk, kapsule weer vastklem, fles veilig opberg, bekertje leeg in mond, hopla, een mens is niet van steen, bekertje weg, tas dicht, nog geen trein, tas opnieuw open, fles weer opdiepen, ook bekertje, hup, wel moge het u bekomen, en ,dat we nog lang voor elkaar gespaard mogen blijven'. Nog geen trein? Ja hoor, daar komt hij. Ik rook al bijna een half jaar niet meer — van die walgelijke verslaving ben ik tenminste af — dus kan ik in NO SMOKING instappen, waar het minder benauwd, en soms ook iets minder vol is. (Een jaar of wat geleden nog kon ik vrijwel nooit in een volle Londense ondergrondse trein reizen, of iemand begon in het gedrang mijn manlijk deel te betasten, maar dat is, heb ik gemerkt, elk jaar minder geworden, ik bedoel dat soort ontuchtige bevoelingen; trouwens, ze zouden zulke mensen moeten proberen te genezen inplaats van ze te straffen.)

Als de portieren zijn dichtgeschoven en de trein met fikse acceleratie wegrijdt, wil ik mijn bagage zo neerzetten, dat ik zelf kan gaan zitten, daarbij mijn bezittingen tegen roef in het oog kan houden, en tevens niemand hinderen. Ik schuif de weekeindtas dus onder mijn benen tegen de bank, wil de koffer op zijn smalle kant zetten om daarna een zo min mogelijk overlast veroorzakende plaats ervoor te vinden, maar wat wil het geval? Hij is er



helemaal niet, die koffer! Die staat namelijk nog op het perron, dat zich met suizende snelheid al een halve mijl van ons verwijderd heeft. Een fraksie van een sekonde is het alleen nog maar een vaststelling — dan wordt het een overspoelende vloedgolf van Smart, die, zonderling genoeg, mij een hoog, neuriënd gebrom door de neus doet maken. Vervloekt weze de dag van mijn geboorte, nee, de nagedachtenis zelfs van mijn moeder die mij in haar duldzame lijf heeft rondgedragen. God, God, wat een lul, en het komt allemaal omdat ik me zo vaak ‚geestig‘ heb aangesteld, en zo enorm leuk ben geweest, vooral ten koste van anderen, jawel. Een keel opzetten over dit en dat, ethiek, God, alles zo goed weten, of, zogenaamd bescheiden, juist niet weten, maar nu krijg ik het allemaal op mijn brood, en het komt vooral door dat eeuwige geflirt van me, en van dat rond hoereren, en me maar aan zonde en beestachtigheid overgeven, met nog een ‚zwaarmoedige glimlach‘ erbij.

Dan gaat, heel snel, een opsomming door me heen van wat er allemaal in de koffer zit. Aan kleren niets bizonders, want ik ben nog steeds trouw aan mijn principe, dat voor op reis lompen nog te goed zijn, aangezien alles toch wordt opgehaald of nooit meer schoon kan na het gaan zitten op een zandstenen balustrade, die, om onbekende redenen, met afgewerkte stookolie is ingesmeerd. Verder de vleesschaal, wel jammer, maar nou ja, ik kom nog wel eens in Londen, en er staan op dat marktje altijd stapels Victoriaans aardewerk. Dan de volle, nog ongeopende, hele fles Vat 69, ja, dat is wel zuur: meer dan twintig gulden naar de bliksem. Maar het gruwelijkste is, dat, meer bij toeval dan bij opzet, mijn paspoort in de koffer zit. Erzonder kom ik het land niet levend meer uit, want de Duitsers zijn niet de enige natie die in Administratie gelooft. Dus gezeul naar de Nederlandse ambassade, met al die verschrikkelijke smoelen, die een mengsel uitdrukken van Ontevredenheid, Verbeelding en Domheid. (Deze drie; doch de meeste van deze is de Domheid.)

Hoeveel kans heb ik nog, dat ik de koffer weer in mijn bezit krijg? Niet veel, maar hoe eerder ik op dat perron terug kan zijn, hoe groter mijn kans, dat ligt voor de hand. Het personeel waarschuwen, dat moet ik doen, zodat iemand meteen naar dat perron rent om hem te pakken, de koffer, en meteen desnoods verzegelen ook, dat mag van mij best, en bijvoorbeeld één shilling sixpence leges + kosten van mij heffen, dat vind ik ook niet erg. Maar waar en hoe moet ik dan die waarschuwing in zijn werk doen gaan? Het eerstvolgende station is Euston, want de trein rijdt Mornington Crescent voorbij. Op het perron is nergens een stationsbeambte te zien. De beambte van de trein dan, in de verte, in de portieropening van de laatste wagon? Maar wat zou die eigenlijk kunnen doen? Voordat ik tot een beslissing heb kunnen komen, heeft de man al op de knop gedrukt, sluiten zich de portieren, en rijdt de trein weg. Nee, geen oponthoud meer, ik moet zo vlug mogelijk terug naar Camden Town, alle andere activiteit houdt slechts verlies van tijd in, en daarmee van het beetje kans dat er misschien nog is overgebleven. Op het juiste perron voor de tegengestelde lichter, dat ik, na het opstomen van vier trappen en het doorrennen van een lange gang, kreunend bereik, rijdt de trein voor mijn neus weg. Elf, twaalf minuten wachten. Dan, eindelijk, een volgende trein. Er

uit in Camden Town. Nu maar weer rennen: naar beneden! Daar aangekomen zie ik, terwijl ik al, radeloos, niet meer weet welke van de twee perrons het geweest is, op het ene mijn koffer precies zo staan, een beetje diagonaal, als ik hem 26 minuten geleden heb achtergelaten. Een magere, afwezig kijkende man, van middelbare leeftijd, is vlak achter mij het perron opgekomen, en hem moet ik, door die raadselachtige broederschap van alle mensen, hijgend het feit vertellen, hoewel het eindresultaat, precies als dat van het, in mijn vorige brief beschreven, instappen in de trein te Harwich, beschamend onspectaculair is: eerst ik plus koffer, nu wéér ik plus koffer — dat daaraan iets zou zijn af te zien, kan niemand volhouden.

Ik heb al visioenen van het missen van mijn trein uit Liverpool Street, van steeds ongearticuleerder wordende kleingeldpogingen in telefooncels die door locale *fading* de dood op de draad hebben, en dus van P., schreiend bij de uitgang in Braintree, voor niets. Maar waarachtig, vooral door mezelf een geweldige gelatenheid op te leggen, waardoor ik tot me kan laten doordringen wat er op de diverse aanwijzingsborden staat, haal ik de trein, niet royaal, maar toch met nog een minuut of drie, vier speling. Hij vertrekt voor driekwart leeg, en ik heb een hele koepee alleen.

Als de trein onder de stationsoverkapping uit is, haal ik de ginfles en het bekertje weer uit de weekeindtas, want een kleine verversing heb ik toch zeker wel verdiend. Trouwens, afgezien daarvan, ben ik niet pas jarig geweest? Het zou bovendien al heel gek zijn, als er iemand in de hele trein zat, die niet deze eigenste dag jarig was. Ik bedoel, corrigeer ik hijgend na een halve beker, dat in de trein beslist iemand moet zijn en meereizen, die wél jarig is — je zou hem op kunnen zoeken door overal in de koepees naar hem te vragen, en het dan bijvoorbeeld vieren, onderweg, de boog kan niet altijd gespannen zijn, en ,daar werd niet gevraagd naar rang of stand'. Kortom. Ik had trouwens vandaag ook nog best jarig kunnen zijn geweest, als ik gewild had. Is dat wel zo? vraag ik me toch nog even, voor alle zekerheid, af. Nou, besluit ik, (hup, nog een halve beker) hoor eens, het is wel een erg naar één zijde vertrokken voorstelling van zaken, maar ja, je mag de dingen overdrijven, dat wil zeggen scherper geschakeerd weergeven, als je ze daarmee duidelijker en overzichtelijker maakt. (Hup, floep, fles leeg, alweer een zorg minder.) 1. *Je zorgen en je narigheid l Die raak je in de kroeg niet kwijt l Al zit je er ook halve nachten l Je zorgen blijven buiten wachten.* Een waar woord, en wanneer komt er dan wel aan die zorgen een eind? Ah! Als het vuur, dat alles reinigt, je na orgelspel verteert, of als de kuil boven je wordt dichtgegooid. 2. Een woning dient met vier van de zes wanden ,in de aarde' te zijn; hoezeer zijn dan ook de bewoners van tot huizen verbouwde kazematten te benijden! 3. Men moet nooit iets aan de deur kopen, want elk op deze wijze betrokken voorwerp brengt ongeluk, maar wel moet men de koopman een gering geldsbedrag geven, opdat hij niet een vloek achterlate op huis, stallen, vee en gewas. 4. Een donkere woning werkt het nodeloos aanleggen van voedselvoorraden in de hand, of het aanleggen van nodeloze voedselvoorraden, dus het nodeloze donker in de woning, wacht nou eens even, nee, hoewel, met de moderne konserveringsmethoden, je weet het niet.

5. Ik moet de sinaasappel, die ik bij me heb, opeten, vooral ook de schil, dat P. de dranklucht niet in de gaten krijgt, want ik schaam me. 6. Niet huilen. (Flink zijn.) 7. In Witham overstappen.

Ik Stap in Witham feilloos over, zonder bagage kwijt te raken, omdat ik heb vastgesteld, dat daartegen een heel eenvoudig systeem te bedenken is: twee stuks bagage (weekeind-tas + koffer), die niet in één hand te dragen zijn, dat wil heel eenvoudig zeggen, dat men in elke hand iets hebben moet, dan gaat het nooit mis. Ik hoef bij wijze van spreken alleen maar te kijken: linkerhand — tas, rechterhand — koffer! Als dat klopt, behoef ik slechts de handen stevig dichtgeknepen te houden, tot ik in de koepee van de goede trein ben. Mutatis mutandis geldt hetzelfde bij het uitstappen in Braintree, waar ik, vóór de trein nog tot stilstand is gekomen, P. al bij de uitgang zie staan, in gezelschap van de jonge Londense alkoholist D., van wie ik me nu pas herinner, dat P. hem voor dit weekeinde heeft uitgenodigd, vooral om hem in zijn moeilijke omstandigheden de troost van het landleven te schenken, want D. is pas, al dan niet wegens zijn toewijding aan het glas, ontslagen door de firma waarvoor hij jaren heeft gewerkt, laten we maar zeggen een grote gloeilampenfabriek in het Zuiden des lands, want het is niet goed om nodeloos een bedrijf in opspraak te brengen. Alles is verder, wordt mij bevestigd, wel, maar als P., alvorens we naar zijn auto gaan, zich even verwijdert naar de waterplaats, vertelt D. me, dat P. ,weer last van zijn rug heeft'.